

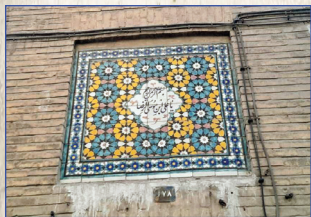
کتیبه‌ای که قاجارها مصادره کردند

موقعیت:
محله پیروزی

موضوع:
شمس الشموس

پژوهشگرانی که سال‌ها روی تاریخچه کتیبه‌سازی در پایتخت تحقیق کرده‌اند بر این باورند که بالغ بر ۴۰۰ نمونه کاشی کاری و کتیبه در تهران وجود داشته که بسیاری از آنها از گزند تخریب‌ها در امان نمانده‌اند و با گذشت زمان از بین رفته‌اند.

کتیبه‌هایی که از حدود ۱۰۰ سال قبل در تهران به یادگار مانده‌اند به خانه‌های رجال و مشاهیر تعلق دارند و به واسطه ثبت این خانه‌ها در فهرست میراث فرهنگی یا بالاتکلیف‌ماندن ورثه، کاشی‌های آنها نیز در امان مانده‌اند و به‌عبارتی کمیاب شده‌اند. شمس الشموس یکی از کتیبه‌های کمیاب است که در برخی محله‌های

تهران هنوز نام و نشان دیده می‌شود و بسیاری از پژوهشگران آن را در ردیف کتیبه‌های نایب پایتخت دسته‌بندی می‌کنند.

محمود منیعی، تهران پژوه معتقد است که ساخت این نوع کتیبه به عهد ناصری تعلق دارد و احتمالاً از همان دوره تاریخی در تهران به یادگار مانده است: «شمس الشموس به معنای خورشید خورشیدهاست و گفته می‌شود ناصرالدین شاه از این عبارت برای توصیف شخصیت خودش استفاده می‌کرده اما قشر مذهبی که آن را متعلق به امام (ضاح) می‌دانستند شاه را مورد عتاب قرار می‌دهند و ناصرالدین شاه به ناچار لقب سلطان صاحبقرانی را جایگزین می‌کند.»

شمس الشموس را قشر مذهبی به نشانه احترام به امام هشتم شیعیان بر سردر خانه‌هایشان نصب می‌کردند اما شاهان خودشیفته قاجاری این عبارت را به نفع خودشان مصادره می‌کردند تا وجهه‌ای نزد مردم پیدا کنند. منیعی معتقد است احمد شاه قاجار هم علاقه خاصی به این عبارت داشته و یک روایت تاریخی هم درباره این موضوع نقل شده است: «در برخی منابع مکتوب تاریخی آمده که احمدشاه چنان به این عبارت علاقه داشته که دستور می‌دهد آن را روی سکه یک شاهی ضرب کنند. نصب کاشی و کتیبه شمس الشموس روی سر در خانه‌های تهران تا دوره پهلوی اول هم ادامه داشته و یکی از آنها در منطقه ۱۴ حوالی خیابان شکوفه هنوز سالم مانده است. به جرأت می‌توان گفت از این نوع کاشی و کتیبه به تعداد انگشتان یک دست هم در تهران باقی نمانده؛ مثل کاشی و کتیبه دیگری با نوشته «یا ابوالفضل العباس (ع) ادرکنی» با تخریب خانه‌های قدیمی دوره قاجار از بین رفته‌اند و نایب شده‌اند.»

نام:
زیباترین
کتیبه

موقعیت:
میدان
محمدیه
(اعدام سابق)
ولاله‌زار

مجموعه‌ای از کتیبه‌های بی‌نظیر روی یک دیوار

آن به شکل متقارن هندسی و با تناسبی بسیار شکیل و کاربردی ساخته شده. این بنا در سال ۱۳۸۰ در فهرست ملی به ثبت رسید و اکنون توسط نوادگان حاج هاشم میزانی مرمت شده و پابرجاست. همچنین سردر خانه پروفیسور عدل و خانه اتحادیه را به دلیل سبک و معماری کتیبه‌ها می‌توان در فهرست زیباترین سردرهای تهران قرار داد. خانه اتحادیه مانند دیگر بناهای قاجاریه دارای سبک و کالبد خاص است. سردر این خانه در کوچه معروف به اتحادیه در خیابان ولاله‌زار واقع و قسمت ورودی با آجر تزئین شده است. قرینز زیبایی در بخش فوقانی سردر و ستون توکار نیم گرد در دو طرف ورودی دیده می‌شود. دور تادور قوس بالای در ورودی با نقش آجر کاری حصیری جفت جفت، قاب مربوط به اسماء جلاله و قوس مغولی برگشته در محل چراغ‌دان با نقوش اسلیمی، دو اژدها را نشان می‌دهد. از سوی دیگر برخی از ورودی‌های

کتیبه سردر سرای و کیل التجار در میدان محمدیه (اعدام سابق) یکی از زیباترین و منحصر به‌فردترین کتیبه‌های خانه‌های قدیمی تهران به شمار می‌رود. بیش از ۷ کتیبه در یک سردر با یکدیگر تلفیق شده‌اند. بسم‌الله الرحمن الرحیم، آیات قرآنی همچون وان یکاد، نصر من الله و فتح قریب، اشعار، تصاویر فرشته، آجر چینی و... میرزا محمدباقر میزانی در سال ۱۳۰۸ بنای فعلی را در میدان اعدام سابق یا همان میدان محمدیه فعلی ساخت. بنای قبلی متعلق به دوره قاجار بود که به دلیل تعریض میدان بخشی از آن را تخریب کردند اما میرزا محمدباقر میزانی این بنا را در سال ۱۳۰۸ دوباره احیا کرد. معمار خوش ذوق این بنا با بهره‌گیری از تزئیناتی چون آجر کاری، گچبری، کاشی کاری و خطاطی کوشیده تا بر جذابیت آن بیفزاید. قطعه زمینی که بنا در آن قرار گرفته از نظر هندسی نامنظم است اما ساختمان و نماهای داخلی

سردر خانه‌های تهران و خط خوش میرزا حسن زرین قلم

ساخت این گرمابه در مجاورت بیمارستان دکتر سپهر فعلی، قسمت زنانه آن به «کشوریه» و قسمت مردانه به «سلیمانیه» نامگذاری شد. حمام ممتاز، حمام بی نظیر و حمام محله، نام‌های دیگر این گرمابه بودند که از چند جهت خاص بود. همچنین این حمام نخستین گرمابه دوش دار آن زمان بود و سیستم آب لوله‌کشی داشت که با نفت سیاه و گازوئیل گرم می‌شد. ورودی گرمابه که در ۴ لنگه چوبی و منبت کاری شده بود، در خیابان سیروس قدیم (مصطفی خمینی فعلی) قرار داشت. این گرمابه عمومی تا سال ۱۳۵۹ فعال بود، اما مدتی به خاطر فوت سلیمان تعطیل شد. از آنجا که او فرزندی نداشت، پسر خاله‌اش «شکرالله خان» برای مدتی اداره آنجا را برعهده گرفت تا اینکه به آمریکا مهاجرت کرد و اداره گرمابه به‌دست «اسحاق خان» شاگرد سلیمان افتاد. اواخر سال ۱۳۶۰ هم به دلیل ریزش چاه فاضلاب، حمام دوباره غیرفعال شد تا اینکه به همت جمعی از خیران مرمت و اداره آن به شخصی به نام «نورالله درخشان» واگذار شد. این رویه تا اوایل دهه ۸۰ ادامه داشت تا اینکه برای همیشه تعطیل شد و سال ۱۳۹۸ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسید. علاوه بر این حمام معروف، اولادجان، سرچشمه پایین، حمام خراب و... از دیگر حمام‌های این محله بودند.

موضوع:
خوش‌خط‌ترین
کتیبه‌های
تهران

موقعیت:
سردر
خانه‌های محله
سنگلج

۸۲ سال قبل، وصیت زنی آریستن بعد از مرگش باعث ساخت زیباترین حمام مدرن و تاریخی تهران تا آن زمان شد. سال ۱۳۲۱ «سلیمان سنه» بعد از مراسم خاکسپاری همسرش «کشور خاد» در بهشتیه تهران خطاب به افراد حاضر می‌گوید: «یکی از مهم‌ترین خواسته‌های همسر مرحومام ساخت یک حمام مدرن در محله سرچال بود. لذا فرصتی است که از عموم پیشکسوتان تقاضا کنم که دست در دست من نهند تا بتوانیم در محله، حمامی مدرن که شایسته جامعه باشد بسازیم، از این رو بنده آمادگی آن را دارم که مبلغ ۵۰ هزار تومان از سرمایه اولیه آن را تامین کنم. ضمناً هر کس به فراخور می‌تواند در این امر خیر سهیم باشد.» علیرضا زمانی، تهران پژوه درباره هویت تاریخی این حمام قدیمی می‌گوید: «سلیمان سنه» آن روز از علت سقط جنین و فوت همسرش پرده برداشت و گفت که کشور خانم به دلیل شلوغی حمام و سر و صدایی که حمام‌دار کرده بود ابتدا بچه‌اش سقط شد و بعد هم خودش از دنیا رفت. سلیمان از تجار قدیمی تهران بود و صرافی داشت، اما در تامین هزینه‌های این گرمابه که می‌خواست در نوع خود بی‌نظیر باشد، دچار سختی شد، به گونه‌ای که ۱۸۰ هزار تومان از بخش خصوصی وام گرفت. ساخت این گرمابه سال ۱۳۲۲ شروع شد و ۴ سال طول کشید. پس از

